

సూచన.

మన దేశంలో ఆయాప్రాదేశాలలోని శీతోష్ణ పరిస్థితులనుబట్టి పనుకొంటూ యేటనే యీదేశే పిల్లలున్నారని, వదహాశోభించినా ఈదేశని పనుచులున్నారని, ఒకవేళ అప్పుడు ఈదేశినా పురుష సంపర్కానికి నోచుకోని పూజోంస్తున్నారని, చిన్నవయసులో ఈదేశినా పురుషసాంగత్యం కోసం పోడిబగల బాలికలున్నారని అసడంలో నిజమెంత- అబద్ధమెంత?

బాలికావివాహముల విషయంలో మన దేశంలో ఇప్పుడుండే సంస్కరణలు భావిదేశాన్నత్యానికి తోడ్పడుతున్నావా? లేక అగోగటికి గించేస్తున్నావా? పెండ్లిచువచ్చిన బాలికలకు పెండ్లివిషయంలో యివ్వవలసిన స్వాతంత్ర్యం యిస్తున్నారా? ఇవ్వకపోయి సంతున్న యెట్టి విషమస్థితులు కొన్నిచోట్ల కలుగుతున్నాయి? అది జనసామాన్యం తెలుసుకోవాలనే యీరచనకు ప్రధానాశయం— చదివివిశ్వాస మిసలహా యివ్వబడి—

ఇంకోటి మరచిపోకండి. ఏమిటంటారా?

దీనితర్వాత వచ్చే “మర్రినమర్” అనేనవల చదవడం!

ఇట్లు, రచయిత:

పండిత—“మల్లాది”

“పొరుగింటివిడ్డూరం నీకు తెలియకుండా వుంటుందా?”

‘విడ్డూరం అని నువ్వంటే యిప్పుడు విన్నాను. అసలుసంగ తేమిటో చెబుచూ?”

‘పొరుగింటిలో సంగతి నీకు తెలియదంటే నాకేం సమ్మ కంలేదు.

“నాకాసంగతులేవీఅక్కణ్ణేదునాసంసారగొడవలోనేపడున్నాను

‘నీసంసారంలోగొడలేమిటి? పండంటిసంసారం—కావలసినశత భాగ్యం—కడుపనిండిన మొగుడు— నీకేవమ్మా? ఇంకానానంటి? వాళ్ళని చెప్పు”

‘నీకుమాత్రం లోటేమిటి? కడుపెడుబిడ్డలు”

“బిడ్డల్ని కనగానేసరా? వాళ్ళని పెంచాలి—పోషించాలి— ఎన్నో చెయ్యాలి?”

“దానికేంపో! సంసారమైనతర్వాత ఏగొడవ టుంటోనే వుంటాయి”

‘అవును. అసలుసంగతి విడిచిపెట్టాం” .

‘అదేటో చెబుచూ?”

‘నానోటితోనే చెప్పించాలనా?”

నాకేమాత్రం తెలివినా దాపరికం చేస్తానా!”

‘నేను పొరుగింటిసంగతని అసరాయిచ్చానుగదా!”

“అయితేమాత్రం— ఆధోరణిలోలేని దానికేం తెలుస్తుంది”

“మీనాక్షమ్మగూతురు కామాక్షిసంగతి—

‘ఏమిటని!”

“దానిమొగుణ్ణి పండుకుపిలిస్తే వచ్చాడట”

“పెళ్ళయిన షూణ్ణేళ్ళకు కొత్తగా యిద్దేరావడం కబోలు

‘ఔనుట. ఆలబ్బాయి వచ్చిందగ్గరనుంచి పెళ్ళాంకోసమే తారాడుట’

“అంత ఉబలాటంగా వుండికాబోలు ఆ అబ్బాయికి”

‘చెప్పేదివిను. వచ్చిన్నాడు సాయంత్రందాకా హూషారు గానేవున్నాట్ట. మర్నాడునయాన్నుంచి ఆదోమోస్తరుగావున్నాట్ట ఆపిల్లకూడా ఒకలదుప్పుకోడం—పుప్పులెట్టుకోడం— ఏంలేదుట— దిగాలుపడి కూచుండిట.’

“ఎంచేతనోపాడం— ఆలబ్బాయి మందుతిన్న సామల్లావుండి పోయి గదిలోంచి తొంగి తొంగిచూడడం మొదలెట్టాడుట. వచ్చి నప్పటినుంచి పిల్ల బక్కసారీ కనబడలేదుట”

‘కార్యం చెయ్యలేదు కాబోలు’

“అసలు అడ్డమేతీరందే యెల్లా’

“పైకిచూడొస్తే బిడ్డలుతల్లిలావుంటుంది, ఇంకా అడ్డంతీరక పోవడమేమిటి! నీకీసంగతంతా యెనరుచెప్పారు’

‘తెలియకుండావుంటుందా! వూరంతా మోగిపోలేను. నా కు వాళ్ళింట్లోపనిచేసేదాసి చెప్పింది,

‘ఈదాసీవాళ్ళు కొంపలు ముంచేస్తారు”

అదల్లాటిది కాదమ్మాయి. ఎప్పుడైనా చేతులో ఏదయినా రాలుస్తానని నాగ్గనక చెప్పింది. బ్రహ్మాండనాయకుడికైనా చెప్పదు”

‘నీకు చెప్పడంమాత్రం శప్పుకాదంటావా?’

‘ఏంతప్పు ఊరంతాగప్పుంటేను. సంగతిపూర్తిగావిను. ఆ అబ్బాయిగదిలో తారాడినా-ఇవతలకు తొంగిచూచినా-కిటికీచప్పు డుచేసినా— కిలకిలధ్వనిచేసినా— సకిలించినా—నాటపాడినా ఆలమ్మార్లు తొంగిచూడలేదుటతనివంక,

“అదేం న్యాయం”

‘నానిమిద మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక నిద్రపోయి లేచాట్ట. మానగారేమో బయటకు పోయాడుకాబోలు! అత్తగా రేమో లోపల ఫలహారాలుచేసిపెట్టి లేవగానే అతనికి పెట్టమని కూతురికిచెప్పి తానేమో అడవిడ్లగారింటి కెందుకో వెళ్ళిందట అతడు నిద్రమేల్కొని గదిలో ఉచ్చాచుతుంటే పిల్ల కనిపెట్టి ‘ఓ మాటు తొంగిచూసి వెనుదిరిగి వస్తూంటే— చిటికెటవేసి పిలిచాట్ట!’

“ఏమయిందేమిటప్పుడు”

“అది గప్పున నంటింట్లోకి పరుగెత్తిందిట! ఆ పరుగెత్తడంలో కాలుబారి పడిందికాబోలు! ఎక్కడో దెబ్బతగిలినదో రక్తం వచ్చిందట! కట్టుకున్న తెల్లలంగాని— పై నేసుకున్న సిల్కువాణీని రక్తం మరకలగుపిస్తూన్నాయిట. పిల్ల దెబ్బతగిలినచోట కడిగేసుకొని ఫల హారాలు పట్లెంతో పెట్టుకొని ప్రాణాలుగ్గబట్టుకొని గదిలో కడుగెట్టిందట! అంతవఱకూ పడక్కుర్చీలో కట్లు మూసుకుని పడుకున్నా తడు గప్పున లేచొచ్చి ఆపిల్ల చెయ్యి దొరకబుచ్చుకున్నాట్ట. వదలండి అంటుందిటాపిల్ల— వదలరండి అంటాట్టతడు. ఆమెను తన వడిలోకి లాక్కుని— ఏమేమో చెయ్యబోతే—

“అదేమిటాఅబ్బాయి కంత తొందరగావుంది కాబోలు”

‘తొందరో. గిందరో నాకు తెలియదు. ఆ అమ్మాయి--- ఎవరేనా. నస్తారండీ. మాఅమ్మచచ్చేవేళయిందీ అంటే వస్తేమా తల్లి ఏమంటారేమిటి? ఎన్నాళ్ళింకా యిలాగ అన్నాట్ట.’

“అదీ నిజమే! పదహారుగూడా దాసుతున్నాయి. ఆపిల్ల, యిరకా సమర్థుడనే లేదు”

‘అదెవరికి తెలుస్తుంది. పైకిమాత్రం విడ్డబతల్లిలా కనిపిస్తుంది—’

“అసిల్ల యింకా యీడేరలేదంటే నాకు సమ్మకంలేదు”

“నాకూ అదే అనుమానంగాని చెప్పేది పూర్తికానియ్యి నేను నెల్లాలి”

“చెప్ప”

“అ అబ్బాయి పెళ్లాన్ని పదలక అల్లాగే పట్టుకొని వీధితలుపులు— గదితలుపులూ విడాయించి— నేనొచ్చి రెండురోజులైంది. మీయింటికి రాక రాక విందులు కొచ్చాననుకున్నావా? నీకోసమే వచ్చాను. ఒక్కమాటు నాపంకికైనా చూశావా— అంటూ క్యాంప్ కాటుమీదికి తీసిగెళ్ళి— ఆమె పెనుగులాడుతున్నా— గిజ గిజ పెనుగులాడుతున్నా పదలక - - - - - పొరంభించి నానా అవస్థలూ పెట్టాట.”

“ఊరుకుందే పిల్ల?”

“ఏం జేస్తుంది. అల్లాగేప్రాణా లుగ్గబట్టుకుందిట. అంత ట్లోకే అత్తగారు వీధి తలుపు దగ్గర నాల్గుమాల్లుపిలిచి దొడ్డితోవని యింట్లోకొచ్చిచూస్తే— కూతురవుపించలేదుట— అల్లుడుండే గది దగ్గరకొచ్చి చూసేసరికి తలుపులు బిగించున్నాయట— ఆమెకొంచెం ప్రక్కగా తప్పుకొని కూతుర్ని పిలిచిందట. ఆపిలుపువిని పిల్లకేకలు పెట్టిందట— అల్లుడుప్పుడుకూడా ఓపట్టాన్ని పడలేదుట— ఎల్లాగో తలుపులు దీసికొని, చెదరిపోయిన వేణితో— నలిగిపోయినఎఱ్ఱమరక లతో నిండిన లంగాతో— వూడిపోయిన వల్లెవాటుతో— కళ్ళంట నీరు కారుస్తూ— బయటకొచ్చిందట. కూతుర్ని చూసి తల్లి నోరు నొక్కుకొని రెక్కట్టు గింట్లోకి తీసిగెళ్ళి అడిగిందట— అది ఏదే గాని ఏమీ మాటాడలేదుట— పైగా ఆసాయంకాలాన్నించి మూ

ల్లుతూ పడుకుందిట— ఏమమ్మా అని తల్లి బ్రతిమాలగా సిగ్గుతో చెప్పలేక— రెండుతోడలమీద చేతులేసికొని— కాళ్లు బిగవన్ని— పక్కకి వత్తిగిల్లేక— మొర్రో అంటుందిట— ఈసమయంలోనే తండ్రి యింటిగొచ్చి తల్లీకూతుళ్ళ నిద్దరినీచూచి ఖంగారుతో— ఏమిటేమిటని భార్యనడుగుతూ— కూతురు దగ్గరకొచ్చాసరికి— లంగాని వల్లెవాటునీవున్న రక్తిపుమఱకలు కళ్ళబడ్డాయిట. దాంతో మరి కాస్త బేజారెత్తి— ఏమిటిదంతా— అని అడిగాట్ట. మొగుణ్ణి చాటుకు తీసికెళ్ళి— జరిగిందంతా చెప్పిందట. పిల్లని ఏడాళ్ళరికో— దొరనానికో చూపించాలనే సరికి—

అయనకోపధారిమనిషి— ఏంజేసాడేమిటి?

‘అల్లుడు వినేటట్లే, వాడికేవనా బుద్ధుందా— ఈజేరని పిల్లని యిల్లా ఒంటరిగాచూచి చెరువుతాడా? కనుక్కుంటా నుండని పళ్లు పటపట్లాడిస్తాంటే తల్లీకూతురు హడలిపోయి కూతురు నాన్న గారూ— అనీ— తొందరపడకండని పెళ్ళిమూ— ఎంత మొత్తుకున్నా— ఆక్క. ఉగ్గుడై అల్లుడుగదిలోకొచ్చి నానామాటలూ అన్నాట్ట— మీనా తమ్మ మొగుణ్ణి చెయ్యబట్టుకొని లోపలికి లాక్కుపోయిందిట— వాళ్ళంతా యింట్లో గొడవపడుతూంటే నింపాదిగా అల్లుడు మూటా ముల్లీ—చంక నెట్టుకొని జారాట్ట.

‘ఎంతతమాషాగా వుంది? ఇల్లామారిపోయింది మాయలోకం

‘రాత్రి అల్లుణ్ణి భోజనానికి పిలవమని మొగుడితో చెపితే— వాడిమొహం నేను చూడనన్నాట్ట మావగారు. అప్పుడత్తగారే పిలుద్దావని గదిదగ్గరకొచ్చే సరికి అల్లుడుగారు కనిపించడంలేదు— గాకుండా ఆతని తాలూకు మూటా ముల్లీ కూడా మాయమయ్యాయి.

‘భయపడి ఇంటికి తోవట్టాడు కాబోలు పెద్దపండువు పూటా?

“ఇహ మావగారు చెలరేగి చెడ మడా తిట్టడము ఆరంభించాడట.”

“అతను చేసినదానికూడా ఏమీ బాగాలేదు. ఎంతవ్రతిష్ట”

అన్ని పార్కుగింటి నూనినమణులిద్దరూ మీనాక్షి అల్లుడూ కూతుళ్ళ రథస వింతగా చెప్పకొని బుగ్గలు నొక్కుకుంటూ ఎవరి శృంగీ వారెల్లారు.

లోకులు కాకులు కదండీ!

9

“రాధా! వీధులు పెన్సిలో శబ్దమున్నాయి చూడమ్మా!”

‘ఇప్పుడెవరోస్తారో యెండు వేళ మనం ఇంటికి?’

‘చేతిలోపని విడవాలమ్మా! లేచి వెళ్లి ఓసూరుచూద్దూ’

‘వెళుతున్నాలే’

అంటూ చదువుచున్న ఆకతాయి మగడనే నవలను వేజీ గుర్తు చూచుకొని క్యాంపుకాట్టుమీదపెట్టి వీధి తలుపు గెడతీసింది. ఓపద్ధనిమిదేళ్ళ యువకుడు నిగనిగలాడే తెల్లపరాయి—మజలిన్ పర్టు—ప్లేజరుకోటు—కండ్లకు స్పెక్టికల్సు, కాళ్ళకు మైసూరు వులన్ స్లిప్పర్సులతో—ఆతపాతి శయమున ఫాలభాగమున ఆణిముత్యములట్లు విడబాది—స్వేదకణంబులతో—తన వెనుక ఘోషకేసుతో, బెడ్డింగుతో—ఎండబుట్టతో—నడుము జవజవలాడవచ్చు కూలీవైపు నిలిపిన చూపును రాధవైపునిలిపి, ఓహో—రాధీదేవిగారా—అంటూ లోపల ప్రవేశించాడు.

‘ంభ తనయెదుటనిలచిన కృష్ణునిచూచి చక్కలుర వెనుదిరిగి
బిరాస లోనికి బద్వెత్తి—

‘అమ్మా! బావోచ్చాడే’

‘ఏబావ?’

‘కృష్ణారావు బావ’

‘కాళ్ళుకడుక్కుండికి నీళ్ళిచ్చావా?’

‘అపనే చేస్తున్నా’

‘తొందరగా—’

‘అంటూ అన్న పూర్ణమ్మగారు పొయిలోని కొరకంతుల కీన
లకులాగి సావిడిలోకివచ్చి—

‘ఏమోయి—దారితప్పి వచ్చావే? ఎక్కణ్ణుంచి? అంతా
నింపాదా?’

‘అత్తా! అంతా నింపాదిగానున్నాముకాని దారితప్పి వచ్చానం
టున్నావా?’,

‘బొత్తుగా రానడం మానేశావుమరి?’

‘సంవత్సరంన్నెళ్ళగా నేనాకపోయింది’

‘మామీద కోపంవచ్చింది కాబోలు’

‘ఎందుకైతేయ్యా—నాక్కోరం’

‘ఏమోలే’

‘మావయ్యేడీ’

‘ఊరికెళ్లారు ఉదయమే’

‘ఎక్కడికేవటి’

‘విజయనగరం’

‘ఏదోరాచకార్యం కాబోలు’

“మూకు విజయనగరంలో రాచకార్యాలేమున్నాయి. అట్లుకు గాళేదో పెగ్గపరీక్షకు చదువుకున్నట్టు. అతనికి సుస్తీచేసిందని రాస్తే చూడనెళ్లాను”

‘రాధా దేవి హజ్జేందు అక్కడచదువుకుంటున్నాడా’

‘ఔను. ఈయేటిలో చదువాఖరుట. రాత్రింబగళ్ళదే చదువు చదివితే సుస్తీచేసింది కార్నాలు’

“అ దేంపరీక్షో? ఓరియంటల్ - విద్వాన్ - శిరోమణో,

ఆ పేర్లు నాకు తెలియన్. ఈపరీక్ష ప్యాసవగానే ఆనంస్కృత కాలేజీలోనే పెగ్గపరీక్షో ఉద్యోగమిస్తారుట”

“నహా నే- రాధా దేవి కాలేజీపండిట్ గారి యిల్లాతావుతుంది’

‘ఏదో! దానిఅవృష్టం-కట్టపట్టేశాం. ఆశాంతం భోమాణానికి

“అలాంటావే-అశ్చయ్యా!,

‘ఏమనకున్నాన్ - మీమానగారిచాదస్తం అట్లా చేయించింది

‘అయిపోయిందిగా?

‘సోలే- ఎంతమొత్తుకున్నా చదువున్నాన్ - ఎక్కడేనా యిం గ్గీషుముక్కలు నాలుగుచదువుకున్న వాడికిమ్మని,

‘చూవయ్యకది యిష్టలేదుకాబోలు’

‘మనకేం తెలియదు. ఆయనేవెళ్లి పెళ్ళికొడుకును చూసాచ్చి వైటు అన్నారు,

‘ముటనెక్కడో అక్కడేగాని మనిష్టమా,

‘అంతేలే! అమ్మాయీ! గొవకి శలహారం పెట్టమ్మా! నేనంత ట్లోకే కావీతయారు చేస్తాను,

అంటూ లోపలికెళ్లిపోయింది రాధశర్మి. రాధ కృష్ణారావు కూచున్నకుర్చీకి రెండుగజాలదూరంలో నిలబడి తదేకదృష్టితో తల్లి ట్లో వూసులాడే ఆశనిఉంగరాల జుట్టుకేసి- ప్లాటభాగమధ్యలి స్వేద

బిందువులను నొత్తుకునే హేండుకర్చిస్ కేసీ- వలబనీను చిల్లుల్లోంచి కనబడే అతని విశాలవక్షస్థలం కేసీ- చూపులుగుచ్చి- చూస్తూ మైమరచి- తల్లిపిలచేటుపటికల్లా- గప్పున తెప్పరిల్లి- వెండిపళ్ళెంలో- ఇన్ని వంకాయబజ్జీలూ- కొంచెం ఫులిహార- పెట్టి పట్టుకొచ్చి- దగ్గర గాడన్న ఎత్తుపీట అశనిముందుకులాగి- దానిమీదవుంచి- వెండిగ్లాసుతో మంచినీరు తేనెడానికెల్లంది.

శృంగారావు సకలో రాధకిప్పు డెన్నో యేడు- 1941 లోనేగా ఫుట్టింది. ఆ! అయిపో. నేను 1936-నాకన్న 5 ఏళ్లు చిన్న- నాకు 18 ఆకుకు 13. మొన్నేగా పెళ్లవున. అబ్బే! అప్పుడే మెయ్యూర్ అయిందా? నాలో చనువు కాదు. ఏమయితేనేం- చేయదాటి పోయింది. అప్పటికీ యిప్పటికీ సంవత్సరంలోనే యింత భేదమా?

అనుకుంటూ పట్లం కేసి చూడలేదు. అంతట్లోకే మంచినీళ్ళ గ్లాసుతో నీళ్ళట్టుకొచ్చి అందించి రాధ అశనివృక్షనే స్తంభాన్ని చేరబడి నించుంది.

‘శలహారం కానియ్యబావా! ఎండలో శ్రమపడొచ్చావు’

“రాధా దేవిగారి అతిథ్యం- దర్శనం- ఇన్నాళ్ళకు లభ్యమైంది”

“శమశ్శశశభాగ్యమే- మాకబ్బరమైపోయింది”

“నీతియ్యనిమూలలు- వింటూంటే శుశలహారం ఎందుకూ ?

నీదివ్యమంగళవిగ్రహం ఎదురుగావుంటే శ్రీమెక్కడింకా?”

‘ఏవో పో? జేస్తున్నావు బట్టాజులాగ’

“బట్టాజులాగ డడ్డి బహుమాన మేవిస్తావో!”

“బహుమానాలకోసం నేనెచ్చారన్నమాట”

“బట్టాజు లెందుకొస్తారుమని”

“అయితే ముట్టజెస్తాలెండి- అయిదోరోజున”

“అయిదోరోజునంటున్నా వేటి?”

‘నాలుగురోజులేనా ఉండరాదేమిటి!’

‘మన్ననలెక్కువయ్యాయి’

‘అయ్యో—మన్నించవద్దు— కాలేజీస్కూడెంటుగారయ్యో’

‘ఉట్టిఉట్టి మన్ననలుదేనికే?’

‘గట్టిగానే మన్నిస్తాలెంజి’

‘మద్దించడవేమిటి?— కొత్తమర్యాదా యిది?’

‘పట్నవాసంలోవుండేవారికి చెవుడొస్తోంది శాబోలు తొందరగా’

‘అల్లాంటున్నావే?’

‘నేను మన్నించడమంటే— మీరు మద్దించడమంటున్నారు లెండి—’

‘ఏదో నీదయ— నాప్రాప్తి’

‘ఉభయత్రాళితే,’

‘తదుపరి రాధాదేవిగా—

అనబోతుంటే యింట్లోనుంచి కాపీ తీసిగెల్లి బావకిమ్మని రాధతల్లి కేకేస్తే వెండిగ్లాసుతో కాపీతీసుగొనివచ్చి చేతికందిచ్చింది. అతడు కిందబెట్టు అన్నాడు. రాధ శ్లోభించి—

‘స్వర్ణకూడా తగలకూడదా?’

‘ఏందుకు తగలకూడదు. కాని నీవు అన్యధీన వైనావు. అంతే—’

‘అదా తమ ఆగ్రహం’

‘ఆగ్రహమంటున్నావేటి? అల్లాటి దెప్పుడూ నాకులేదు’

‘అయితే— గ్లాసు చేతికిస్తాంటే క్రిందపెట్టమనడమేమిటి?’

‘దానిక్కారణం చెప్పానుగా’

‘అంతమాత్రంచేత మనబంధుసంబంధం విడిపోతుందా?’

“ఎప్పుడూ విశిష్టోదు- నాకంతంలో స్వామిమున్నంతవరకు నా
మేనమామకూతురు వేసీవు?”

“నీవు నామేన స్త్రీకొడుకువుకావా?”

“ఎందుక్కాకపోతాను?”

“అల్లాగైనప్పు డీభేదమేమిటి?”

“దానిపంధేలంత?”

“ఈపంథాలన్నీ ఎప్పుడునేర్చావు బావా?”,

“నేర్వకపోతే నీబోటివాళ్లవద్ద నిల్వగలనా?”

“మేమంత జగజాణలమా?”,

“తక్కువదానవుకావు జాణవే,”

“నాజాణతనం ఏంగనిపెట్టావు!,”

“నువ్వు ఏణ్నర్థంకిందటి రాధవా యిప్పుడు?”

“అప్పటికంటే యిప్పుడు నాకొచ్చిన పెచ్చేమిటి?”,

“పెచ్చులో- తొసలో- పసో- గిపో- నాకు తెలియదుగాని

నువ్వు వెనుకటి రాధలా నాక్కనిపించడంలేదు.,

“ఎలా కనిపిస్తున్నాను?”,

“నేను కవినైతే తర్లించేద్దనుగాని—

“నువ్వుకూడా కవిత్వం నేర్పావటగా,”

“ఎవరన్నారు,”

“ఎవరంటే. చెప్పుగుంటోంటే విన్నాను,

“ఎవరు చెప్పుగుంటోంటే విన్నావో కాస్త సెలవిద్దు,

“అదిదీకెందుకు?”,

“అలాక్కాదు చెప్పాలి, చెప్పి తీరాలి—

“మానాన్నగారూ- మీ అ-న్న-గారూ,

“సిగ్గెందుకూ? మాఅన్నగారెవరో వేరుచెప్పక్కూడదూ?”,

చేరు నే చెప్పనునుమా?

అని కళ్లు చిట్టించుకుని ముఖముడుచుకుంది. రాధ. కృష్ణ
రావు కనిపెట్టి యిట్టలేదు కాబోలని ప్రసంగంమార్చి—

రాధా! మానయ్య నాకవిత్వాన్ని గురించి ఏమన్నాడు?

మామేనల్లుడు కృష్ణకవిత్వం రాస్తాడు. తెలిసినవాడు—
అని ఏమేమో చెబుతుంటే విన్నాను.

అని రాధాకృష్ణుని లిద్దరూ దగ్గరగా ఒకరినొకరు రాచుకొని
కబురులు నుంచిపోరాడే చెప్పుకునేసమయానికి రాధతల్లి వంటగదిలో
నుంచినచ్చి దూరాన్నుంచి తొంగిచూచి మనకెందుకన్నట్లు బిందె
చేత్తోప్పట్టుకొని నీళ్ళకు పోయింది ఊరికి దూరాన్నున్న కాలువకి.

రాధ కొంచెంగా అనుమానించీకూడా రవ్వంతైనా కదలక
మెదలక- అలాగే కృష్ణ కుడిభుజాన్నానుకునుంచుని—

ఇదేమిటి బావా! తల కిలా చీడట్టింది,

అంటూ అతని నూనూగుక్కాసింగ్ కొనగోళ్ళతో సవరిస్తూ
రెండుకళ్ళూ చేటంత చేసుకొని అతనిమెడవంపుకేసి- కళ్ళద్వారాంచి
ముందుమెనుకలకుట్టిపడే నేత్రకళిసి- తాగేస్తా- చటాలున- ఇప్పుడే
వస్తానుండమంటూ వంటయింటిలోకి గిరుక్కున పరిగెత్తింది.

కృష్ణమేనత్త బయటకొచ్చి చటాలున రాధ తన్ని రాచుకుని
నిలబడడంచూచి ఏమంటుందోఅని ఊపిరిబిగ్గొట్టి- గుండెలుగ్గబట్టి—
రాధ అటువెళ్ళడంతో ఒక్కమారు లేచినిలబడి వళ్లు విరుచుకుని
కూర్చోబ్రోతుంటే- రాధ వడిగావచ్చి అమ్మకాలువకెల్లింది ఒక్క
స్త్రీనన్ను పిలవకుండా- ఘంటన్నరక్కాని రాదుకాబోలు- దూరంగా
పోవాలి నీళ్ళకిప్పుల్లోఅని కట్టుకున్న లంగాకుచ్చెళ్ళగ నేస్తా-

కూర్చోబ్రోక బావా! మడతమంచం వాలుస్తాను,

ఎందుకులే! నీవేళ్ళు కందిపోతాయి,

ఎందయండీనామీద, అంటూనే మడతమంచంవాల్చి తల
తలగడావేసి బెంగుపూరు జంబుఖానపరచి- పడుకోఅంది.

కృష్ణ తీవిగా పడుకొని—

“మీకంటే నామీద దయలేప్పందికాని—

‘అల్లా అనకు—నాకెప్పుడూ నీమీద—’

‘ఊ! ఏమీలే!’

‘ఏముందీ—అన్నాను’

“ఏముంటే ఏలాభం

“ఎందుకులాభంలేదు— నువ్వాల్లాంటి నాకిదోలాగుంటుంది’

“ఏమనుకోమన్నావ్—మనస్సులోనే శాధపడమన్నావా?”

“ఎందుకు శాధపడడం

‘మావయ్యచేసినపనికి’

‘దైవనిర్ణయంకాబోలు ఆయనకల్లాతోచింది’

‘నాదురదృష్టం ఉండబడ్డలేకవచ్చాను,

వస్తే నేమి—ఎప్పుడూరా—నీకడ్డేమిటి?’

‘ఎందుకూరావడం—నాకేమిక్కడహక్కుందని’

“ఇప్పుడేమిహక్కువుండనివచ్చావో ఎప్పుడూ ఊపే”

సిచ్చిదానా—ఇప్పుడుకూడా ఏమీలేదు—ఏదోవచ్చాను”

“అల్లా అనొద్దు—నేను బ్రతికున్నంతవఱకు నీకుహక్కుంది,

అంటూ అతనినిన్ననడసంలోకి వంగిచూడబోతుండగా—

ఆమె పయటచెంగు తొలిగి లేతతామరమొగ్గలవంటి కుచద్వయాం
కురము-జారుజారుగా వుండి విడిపోతూన్న బాలశలత్వణచిహ్నమా
అనిపించేకచభారసునిశీతచంచలస్తోందర్యము కృష్ణుని నేత్రములను
ఊర్పించాయి.

‘నువ్వు వెనుకటిరాధవుకాదని చెప్పానా?’

అని ఆమెచుబుకాన్ని కుడిచేత్తో పుణుకుతూ వాల్చినమం

చాన్ని ఆనుకొని నిలబడినంగిసదాన్ని—

“ఇలాకూర్చో”

అన్నాడు కృష్ణ వెంటనే నింపాదిగా అతనివడిలో చేరి కూర్చుంది.

‘మావయ్య ఎప్పుడు కొస్తామా?’

“మొన్న సాయంత్రమేగావెళ్ళింది- నాలుగుగైదురోజులు పడుతుందిట అమ్మ చెప్పింది”

‘నాక్కనిపించడుకాబోలు!’

‘ఎందుక్కనిపించమా?’

‘నేను రేపుయింటికి వెళ్ళి అక్కడో 10 రోజులుండి మళ్ళీ పట్నంచేరాలి’

‘తొందరేమిటి! సెలవలేగా- నాన్నోచ్చేవరకేగాఉండాలి”

‘అందాకా ఎందుకురాధా”

“ఎందుకేమిటి?”

‘పనిలేనిదాని కెందుకురాధా”

‘పనిలేదుకులేదు నాన్ననుచూడవూ? కులాసాగావుందూ’

“ఎవరిక్కులాసా?”

“మనకే”

“ఏంకులాసాగావుంటుందినాకు”

‘నాచెంతవుండడం నీకు కులాసాగావుండదా?

“అల్లాగన్నానా? ఉండకపోతే యెందుకొస్తానిక్కడికి”

“నువ్వెళ్ళడానికి వీల్లేదు-వుండాలి- మనమిద్దరం కులాసాగా కబుర్లు చెప్పుకుంటూవుందాం”

“అత్తయ్యచూస్తే బాగుంటుందా? తప్పుగాదూ”

‘నేచెబుతాగా! అమ్మచూడకుండానే కులాసాగావుందాం”

‘రాధా! చాటుతనం దాగదు”

‘నేనున్నాగా! నీకెందుకు? నువ్వు పదిరోజులుండాలి”

“సీసముఖాన్న ఎన్నోళ్ళయినావుండగలను—కాని అదుగు
అదుగూ-లేదు- ఒకాగూ- లేదు- నే నదుగుతున్నాను—
అంతే—

అంటూ రాధశరీరం తెలియని ఒకవిధమైన ఆవేశంతో కృష్ణ
వక్షస్థలంమీదవ్రాలి చొక్కాబొత్తాములుడాడినది. కళ్ళతోడు సవ
రించి. ఇంకావంగి తనఅధరాన్ని ఆతని అధరానికానించి ముగ్ధుడై
కుంది. కృష్ణకు మైసంగమ్మి ఆమెను తన బిగికానిటిలోకి లాక్కొని
తనివీతిరాముద్దాడి—సలిపి-సలిపి- శరీరముంతా చెమ్మలు కమ్మినట్లు
చేసాడు.

‘ఇలాగేవుందాంబానా పదిగోలు’

నీయిష్టం-నీచిత్తం-నాస్యాస్తి’

అంటూంటే కాలువకు నీళ్లుకెళ్ళినరాధతల్లి నిండుబిందుతో
వీధిద్వారంలో నిలబడి—రాధమ్మా తలుపుతియ్యమ్మా అంది. రా
ధ నలిగిసవరికిణి—సర్దిచేసుకొని-చెడలెచ వేణిని- గోళ్ళతోదిద్దకొని
పరుగునపోయి తల్లికి తలుపుతీసింది.

ఇట్లాంటి అనుభవాలు స్వశాస్త్రధర్మానికి వే సుమండీ!

3

శ్యామలా! ఆవచ్చిసవాసరే!’

“అన్నయ్య,

‘పెద్దపండగపూటా యింటికొచ్చాడెంతే!’

“ఏమోనమ్మా! నువ్వొచ్చడగవే,

‘నువ్వడగలేదా!’”

“అడగడానికి సందర్భంగాలేదే”

“ఎంచేసా”

“వారితో మాట్లాడుతున్నాడు,

‘ఎచరినో?’

వారితో-- చాలకోపంగా వున్నాడు’

‘మీనాన్న యెక్కడికెళ్ళారు?’

‘అలా రామనాథంగారింట్లో’ చదరంగ మాడుతున్నాడు

కాబోలు,

‘నేనేవస్తున్నానుండు.,

‘తొందరగావచ్చి అడగవే? నీరసంగా వున్నాడు. కాళ్ళుకడుక్కుందుకు నీళ్ళిచ్చాను. మంచినీరిచ్చాను. ముట్టసుకోలేదు,

ఏదో అక్కడ రభసజరిగిందికాబోలు,

‘జరిగేవుంటుంది. లేకపోతే ఆలా పండగపూటా వస్తాడా?,

నేనువిలుస్తున్నానని ఇట్లారమ్మనిచెప్పా.,

‘కోపంగావున్నాడే. వారితోగూడాసరిగామాట్లాడటంలేదు,

‘నేనేవచ్చేదా?’

‘ఇంకా అడుగుతున్నావా? తొందరగా రావాలి,

అని కూతురు నొక్కిచెప్పగా తల్లిసావిత్రిమ్మ పక్కమీద నుంచీచీ అల్లుడూ కొడుకూవున్న హాల్లోకొచ్చి-

‘ఎంరానాయనా! పండగపూటా వచ్చేవావు?’

‘ఎంవస్తే,

అలాకాదు. సంగతేవితో చెప్పరాబాబూ,

నువ్వు దేమిఅడక్కు--అవతలికెళ్ళు,

ఇంతకోపమైతే ఎల్లాగురానా- కాళ్ళు వదులుతున్నాయి.

తరవాత చూద్దాంవెళ్ళు

“చీవి పోయిందెప్పుడు- కరణంగా వున్నావు. అన్నంతరితమే కాబోలు.”

“అవును — పోయినాను”

“అప్పుడు నామీద నీ అనుభూతి — చీవిగానవునా!”

“అప్పుడు కాబోలు. నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు చీవివన్నీ. నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

“నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన? — నీ నవ్వు నానెచ్చేస్తోందిమన?”

మర్యాద- మంచీ-చెడ్డ తెలియదు అందుకే నిన్నంతగా ప్రోత్సహించలేదు. అత్తారంటి గెట్టడానికి—

“నాడిమర్యాద- గౌరవం— మనం మొదట్లో ఎక్కవోయిం తర్వాత యింట్లో డెంజీడుస్తే మాత్రం లాభమేమిటి?”

“అలాంటివలోకిరా—ఎంజీగిందేమిటి?”

“ఎంజీజరిగింది- చెప్పేశాను— ఎందుకాగొడవ?”

“ఎందుకాగొడవంటా వేమిటి? నాకొడుకు సవమానిస్తే సన్నవ మానించినట్లుకాదూ?”

“నిజమే- సాచకాశంగా యోచించిచేద్దాం”

‘అదికాదోయి వాసమ్మా! జరిగినసంగతేదో చెబితే నేను చెప్పతాగా’

‘చెప్పతాను అండి. తొందరెందకూ?’

‘తొందరంటావేమిటి! పండక్కుని పదే పదిసార్లు పెళ్ళయిన మూడేళ్ళకి కిలసగా కిలసగా గుమ్మంలోకెడితే యిదావరస’

“నాన్నగారూ! నేనాదిలోనే సనేమిరాలంటే అమ్మచంపింది”

అని తండ్రీకొడుకులు మాట్లాడుకుంటూంటే “బావా! ఆమె నిన్నతొలిసారికెళ్ళమని చెప్పడం తప్పుగాదోయి! నున్నానని జరిగిన సంగతి చెప్పడానికి సందేహిస్తున్నానని నేననుకున్నాను. అట్లాంటి సందేహము నిజిచెయ్యి. నిన్ననిమానించడమే నిజమయితే మమ్మల్నందరినీ అనిమానించినట్లే అంటూ ఆయింటికి పండక్కుచ్చిన అల్లుడుకూడా వ్యాఖ్యానించాడు.

అప్పటికి దూరంగావున్న సావిత్రీమ్మగారూ— కూతురైన శ్యామలాగూడా—యిరికాదగ్గరగావచ్చి— తండ్రీకొడుకు అల్లుళ్ళ సంభాషణలో పాగ్గాని యిలా చర్చచేసారు.

“అబ్బాయీ! జరిగినసంగతేవీటో చెప్పు దాచకంది తల్లి కొడుకుని”

“భయమేమిటన్నయ్యా — ఇంతవరకొచ్చాకంది చెల్లెలు, అన్నగారూ”

“అంతేనోయి అన్నాడు బావావా”

‘ఈవ్యవహారం ఏ సంగతునదిస్తే అంతవరకూ చూస్తూ నన్నాడుతండ్రి,

‘మీరందరూ ముందేట్టుచిలుగుతుంటే మనపంతం వెగ్గక పోదన్నాడుకొడుకు’

‘అబ్బాయిగాదూ! అయితే కానీయంకి చెప్పండన్నాడు యిం టినాకరు సుబ్బయ్య’

అందాకా మంచంమీదనడుకొని చూక్కాడేమిటాడుతుంటేచి నక లించి కంటం : సరంచి—చప్పు గట్టించి కూచున్నాడు. గోడకా నుకుని చిలుచున్నతల్లికండ్లికొడుకులనుక్షణం అరిగిచూచుంది. భేషవ్వు మొగంబున తొలుకాడు చెలించలుబుతో చూపును కిప్పిపుచ్చి యంతవరకు ప్రక్కవాటుగా చాటుచునిలబడి పొంగిచూసే శ్యామ ల భర్తవైపు ఓరచూపులుచూస్తూ తల్లిచాటుకొచ్చి నిలబడింది. అప్ప టివరకూ మోకాలిమీదికెగదీసిన కిట్టుబట్టకుచ్చిళ్ళు కందికిదింపి రెడ్డి కంవేసి కాలాడింప నారంభించాడుతండ్రి. పడకుర్చీలోకూర్చుని ఒకకంటితో మోడరన్ రివ్యూ పేజీలోనే బొమ్మల్ని, ఓకంటితో చా టున నిలబడివున్న అధాంగినిచూస్తూ స్మితాననండ్లెమున్న యింట ల్లుడు ఒక్కమాటు చేతిలో రివ్యూమూసేసి గొమ్మునిరుచుకొని ముఱిగారుచెప్పేది విసడానికి సావధానచిత్తుడైనాడు.

కొడుకు మొదలెట్టాడు అత్తాఅంట్లోజుగిసే రిభనచెప్పడానికి. నాకసలు వెళ్ళాలనిలేనండీ? అమ్మచంపించండి. బయలు దేరి మూటా ముల్లీ చంకజెట్టి భోగినా డేసున్నరగంటలకెళ్ళానండి—కాసేలేదు—

శలహాసలేదు—కాశ్మీరమునకును పశ్చిమమునకును— అంత్యగారిచ్చాను. బాగున్నావానాయనా అంటాడే. తలూసాను. అలామంచం మోక ముళ్ళో—చూపకొస్తారంది. ఇంకో—కాయనొచ్చాడు. వచ్చానుటో—మహాబాగు, నొస్తావంటమా నైమిగబట్టేసు కొని పక్కపక్కో తెగలడి 12 గంటలకొచ్చాడు. ఆరుచంటమాదే 2 కనుకులు తీసాను. మూడుచంటలు వంతంగా చదివాను. భోజనానికిలేనట్లునన్నాడు. తాను నూర్చిన నాలుగుచేదలోనుగన్నాడు. నాకోటిరెవెనుకొక్కటి వడేసాను. స్నానంచేస్తానా అన్నాడు. వెంటనేలేచి ముక్తసాగి కానిచ్చాను. మజిల్లోవేళింటును ఇద్దని పట్టు తొప్పలా కట్టకొన్నాను.

భోగిపంటగ— చన్నెప్పన్నానం—బూడిదగుచ్చి కామహార—
 షోటకూరిమలును— తెలుగపిండికి శియాలు — కెనసనూకపచ్చడి—
 పొంగుబూరెలు — ముద్దకుడుములు. నాల్గొక్కరి — నాలుగుమెతుకులు కొరిక మంచుపూడ నాలాను. ఆమంచాన నాకిటుమందే పెద్దుచున్న మిట్టల పరామన్నభాగ భరింపలేక ఓముసలికుర్చీవుంటు అందులో కూలబడ్డాను.

గండయింది. ఆవిడేవిటో కాస్త చుయించుకొనింది ఎక్కడికి పోయిందో అయింటిదాకా — నోట్లోముద్ద పడడంతడవుగా ఎక్కడికిపోయాడో అంటిదాకా గైరుహజరాపైభాసితొత్తుకొడుకు.

ఇహనేను ఆమెగొల్ల కాబెట్టి 8 గంటలయింది. నాకోమీ కోడలు పరదామహాశయిరాలి దర్శమేలేదు. ఎన్నిసిధాలచేతనో దర్శనమాత్రంలేకొనని యత్నించాను. మూడవగానే నేపకుకున్న గదిదగ్గరకొచ్చి తొలిమాని పక్కెలో యిన్నిసాలకాయలు — చిట్టి గాల్లు, చొలివిడిముక్క పట్టె పట్టుకుని హాకున్నోకి పగ్గగాపెట్టి వెళ్ళిపోతూంది.

చూశానోమాను నాలుగువక్రికలూ— అనిపించునాను—
 ప్రియమాను— సరసమాను— విలిచాను. చలకలేదు. వేచిచెయ్యట్లు
 గున్నాను— పంజరింపనో నాకేం తెలియదు— నేనేం చెయ్యలేను—
 నుంచుంమీరికి తీసిగెట్టి—ధృష్టుంకా కనుపడ్డది— తిండికోసం చచ్చాను
 కన్నానా మీరింటికి— అంటుంటుంటేనే అత్తగారిచ్చి కూర్చోని
 విలిచిక్కెగిరిది.

నువోగంటకాయ: చచ్చాను. వాడికేమన్నా బుట్టినా! ను
 డేరనిట్లు విన్నా చెనుమాతానా! అంటూ నువ్వూ కానిలోనిచ్చి
 నానామాటలు అన్నాను. నాలుగ్గామనుకన్నా మూడో మేలగా
 వుంది. వాడితోకేటబడిపో. నమా— ఇ స్వే బూడిదనున్నుడికాయ
 కూర— అరవీసెను తెలుగుపండి చదివూలు— ఎత్తెను నానుబూరూలు
 తిన్న వాడితో చాల్తానూ నన్ను నువ్వొట్టెంది. నువ్వొట్టే తీసుకు
 ప్రయాణం కట్టారు. ఇదీ అన్నమాటనిది విధి—

అనిచెప్పనోమానునా నానితోమ్మ—

నాగుబోతుకల అంటి.

శ్యామల—

నువ్వోమోతుకలకూడా అంటి.

ఆమెభర్త—

ఈమాతానికేనా అల్లంకొనాతలు.

తండ్రి—

వాడిభరణంపట్టందే చదుల! కాదుగడ్డ అన్నాడు.

నాకరు—

చదులకూడినా—అన్నాడు.

ముందేం—చదులకోసం—

‘ఏమండీ! అల్లుడిసంగతి యేమైనా విచారించారా!’

‘ఇంటికి పోయాను కాబోలు-పోనీ’

‘అది మనకి చాలా అప్రతిష్టండీ’

“ఇదో- ఇంతకన్నాను’

“ఇదెవరికి తెలుసు? మనింబో ఒరిగింది”

‘నువ్వలా అనుకుంటున్నాను- ఊరంతా కోడైకూస్తోంది’

“ఏమని,

‘అంతా నీకు వెళ్లబోయ్యారా కాబోలు— దానికేంగాని పిల్ల లేచిందా?

‘లేచి మొగంకడుక్కొని కావీత్రిగింది.’

‘అయితే యింక పరవాలేను,

‘నీవీగా అలంకరిస్తారేలేను,

‘మూడుకు డెంటిఫనిచేస్తావు,

‘తొందరపడ్డాడంటే,

‘వాడి మొహం- పోకిరీవేమాలు,

‘అంతపోకిరీకాడండి-మంచివాడలానే కనిపిస్తాడు,

‘వాడిమంచి మండిలి’

‘అలా అనకండి. అప్పుడేదో కోపంమీద అనేశారు. అతని జ్ఞేమం కోరుతో తండ్రిపేరే ఉత్తరం రాయండి.”

‘అల్లాటి చనటమాటలు నావద్దచెప్పొద్దు,

‘పిల్ల మొఖమేనా చూడద్దా! పైకిచెప్పదుగాని దాని మనస్సు లోని ఏదో ఆరాటం ఉన్నట్టు నేను కనిపెట్టాను,

‘దానికేం తెలుసు చిన్నపిల్ల. దానికారాట మెందుక్కాక పోయినా,

“అదేంమాటండి. ఈజేలేదన్నమాటగాని చిన్న పిల్లమిటి పదహారేళ్ళు దాటుకోంటే, దానికి తెలియకపోవడ మేమిటి- అన్నీ తెలుసు,

‘అయితే నువ్వనే దేమిటి?’

“ఒడ్డుతీరం రాయనుంటాను. అంతాన్నా ఏముంది”

‘ఇప్పుడంత గండకత్తైతే మొచ్చింది’

‘గండకత్తైతే కాదు- అంతాన్నా చచ్చి యూసుకొచ్చిందే వాళ్ళు వాళ్ళంతా ఏమనుకుంటారు.,

‘అనుకుంటే వచ్చిందన్నా మేమిటి!’

“పిల్లకావరానికెళ్ళిపోయారు నానా బాబలు పెడతాడు”

“అల్లాటి పెళ్ళవ్వే పాలేస్తే చొక్క బద్దలచేస్తాను.

‘అదీగాక అతడు మనింటికి రాకాలావద్దా?’

‘పెళ్ళాంకావలిస్తే వాడేస్తాడు,

“అదికాదు. పిల్లం పోయేమే. లేకపోతే అంతానుక్కడ ఎందు

కుచూపుతాను”

మక్కువచూపెట్టే పిల్ల మరేదాగోలు.

‘ఏదోచిన్నతనం’

“నాకూచిన్నతనమే. పాటికేళ్ళ చిన్నవాడికింకా చిన్నతన

మేమిటి’

‘ఈరథంతా ఎందుకో వుత్తరించాయండి’

నేనుచూస్తూ ఆపకెయ్యను,

‘ఇంత పెంకిపట్టయితే యెలాంటి’

“అవతలికిపోదూ,

అని మీనాకుమ్మ మొగుడుచంద్రశేఖరంగారు వాడులాడు తుంటే పోస్తుమేనవచ్చి శేఖరంగారో కవచిచ్చి వెళ్ళియాడు.

ఆవుత్తరానికి చిరునామావాసి పోస్టుకు పంపించాడు. ఉత్తరంలో ఏంవాశారని భార్య అడిగితే ఆయన వ్రాసినదానికి సమాధానం వ్రాసాడన్నాడు. ఆమె ఉలక్కుండా పలక్కుండా లోపలికెళ్లి పోయింది.

ఇదేవిధంగా పరిణమిస్తుందో యెవరు చెప్పగలరు?

శేఖరంగారు మంచి సంపాదకపరుడు, ధనికుడు. లోభి. ఒక్కరితే కూతురు. ఆపిల్లని వెదకి వెదకి సత్యానందంగారి కొడుక్కిచ్చి అతినైభవంగా పెళ్ళిచేసాడు. ఆవిధం మిట్టికని చెప్పటం నూకీష్టం లేదు. లోభి అన్నాంగదా? వాన్ని బట్టి గ్రహించుకోండి.

సత్యానందంగారికి ఒక్కడే కొడుకు. ఆయన సంపాదక లోను, ధనికుడనడంలోను శేఖరంగారి కంటే రీతకు ఎక్కువ చదివినవాడే. అందచందాలు ఎరిగినవాడు. దాశ; ఒకరికి పెడతాడు. తాను తింటాడు. పదిమందిలోను ఓహో అనిపించుకుంటున్నాడు. పది వేలు అమాంబాపతు కట్నం పుచ్చుకున్నాడంటే యిరవై వేలు ఖర్చుపెట్టాడు. ఏవిషయంలోను వారిద్దరికి సామ్యము చెప్ప సవ కాశంలేదు.

స్రీపంచ తీశే అంతకనండి !!

“అమ్మా! నాన్న వస్తున్నారు”

“నిజమేనా?”

“అరుగో!”

“ఇన్నాళ్లున్నా కెంచేతనో!”

“అది మనకేం తెలుస్తుంది. నచ్చి చెబుతారుగా”

అని శల్లికూతుళ్ళిద్దరు మాట్లాడుకుంటోండగానే రాధ తండ్రి గుమ్మంలో అడుగు పెట్టాడు. అడుగు పెట్టి పెట్టడంతోనే రాధ తండ్రిగారిచేతిలో సామానండుకుంది. భార్యవచ్చి—

“ఏమండీ! ఇన్నాళ్లుండిపోయాను?”

“అనవసరంగా ఉండలేదు”

‘అతనికి బాగా నింపాదిగావుందా?’

‘కులాసాగానే వున్నాడుకాని చదువు అస్తమానం చనవడంచేత వేడెక్కిపోయి చాలా నీరసంగా వున్నాడు’

‘అతని తాలూకు ఎవ్వరేనా వచ్చేరా?’

‘శలిదండ్రు లిద్దరూ వచ్చారు’

‘ఒక్కమాటు రమ్మనలేక పోయారా?’

“మరీమరీ చెప్పాను. పరీక్షలింకా నాలుగుమాసాలున్నాయి. తరవాయి టీరీ టేగాని యెక్కడికీ కదలనన్నాడు”

‘చదువంటే చాలా శ్రద్ధ’

‘శ్రద్ధ ఒక్కటేగాను. పట్టుదల, తెలివి— పాండిత్యం— అన్నీ వున్నాయి. అంతజబ్బులోనూగూడా ఘస్తకాలగొడవే”

“ఈపటితో ఆఖరటకదూ!”

‘ఔను. శస్త్రక్లాసులో రావాలని, లాబస్తే అక్కడేవుద్యోగం ఇస్తారట— శరీరారోగ్యం చెడ్డదానికంటే చదువుపోయినందుకే యెక్కువ విచారపడుతూంటాడు”

‘చాలా బుద్ధిమంతుడు”

“బుద్ధిఒక్కటేనా— ఆమర్యాద, ఆనెమ్మది— గౌరవం— పాదువు ఓర్పు— నిశూఢం— అన్నిగుణాలు రత్నమాణిక్యాలే. నువ్వేం జూసావు. నేను పదిరోజులున్నందువల్ల అన్నీ తెలిసాయి”

‘నేను తెలుసుకోడానికి మనింటికొచ్చిందేది— పట్టుమని రెండు దినాలున్న దేని”

‘వస్తానులే. వేసంగి శిలపురికిస్తాను. పట్టావట్టిన డన్నాను’

“వరీక్షలనగానే వస్తాడన్నమాట”

‘అంతే— ఇన్నింకా నాలుగురోజులుండనుని బ్రతిమాలాడు. నేనే యిక్కడి పక్షితులు చెప్పి— వెళిరాలోగ్గము ప్రధానముగా చూచుకోమని అధించి— వచ్చేదాను”

‘తల్లిదండ్రు వద్దకు ఇంకా వున్నారా?’

‘ఈనాలుగు మాసాలూ ఇక్కడే ఉండిమని పట్టుపట్టెను— ఉండిపోయాను.

‘ఇంకా ఏమైనా అన్నాడా?,

‘ఏమంటాడు. నీకు నమస్కారాలని చెప్పమన్నాడు. చిరిగిపోని గురించి చెప్పినమాటలు చాలాఉన్నాయి.”

ఏమన్నాడేమిటి?”

“ఏమైనా మంచిజ్ఞాని—దూరాలో ఉన్నాడు— నేను వెళ్ళడం తోట నాకు చేతులుజోడించాడు. అక్కడించుండన్నాడు. మనం పర వాలేదు నాయినా అన్నాను. మీరొక్క సెచ్చారాలంటే— అంత దూరం ఆలోచించి తొందరగా ఒక్కడే వెచ్చానిని చెప్పాను.”

దానిమీద ఏమన్నాడేమిటి?

‘అత్తగారిని—రాధాదేవినికూడా తీసుకొస్తే నాకు ఆనందము గావుండి త్వరలో ఆరోగ్యవంతుడ నాగునేమో అన్నాడు.

మనసులో అలావుందికాబోలు,

ఉండిఉండవచ్చు. ఇంకా వచ్చేటప్పుడు తల్లినిసిలిచి తనపెట్టు తీయించి వద్దంటున్నా ఆ ఆమ్మాయినిచ్చిని ఏమేమిటో ముచ్చాడు., మంచిచెప్పిందే తెలుసు.

‘తెలుసునని నింపాడినా ఉంటున్నా చా ! ఆనంద మందిరం కాకపోతే కాలేజీలో దనువుచెప్ప గుర్రపుంతుకు అనెనుంచము

చుట్టు పడగాపులుగ వుంటారా? పెద్దపేద ఉద్యోగస్తు లెంతమందో చూడ్డానికొస్తారా? వందలుచుక్కంటినేగాని యిల్లు కదలని గొప్ప డాక్టరు ఉచితంగా వైద్యంచేస్తాడా? తోడివిద్యార్థులు ఏడెనమండు గురు చదువుకూడాచూని అతనిగుమ్మంలో కనుసన్నల మెలగుతారా? అంతేపలుకుబడి సంపాదించాడన్నమాట,

‘పలుకుబడి— అంతాయితానా— బోలెడుడబ్బు కర్చవుతోంది ఇదంతా ఎలావొస్తా? దాలని నాకాశ్చరంకలిగింది. లక్షాధికారకూడా రోగంతో వున్నప్పుడలా ఖర్చుపెట్టలేడు.,

‘ఏమన్నా యివ్వలేకపోయారా?’,

‘నేనెళ్లేటప్పుడు ఏమిచిక్కుపడతాడో అని రెండువందలుతీసి గెల్చాను, వెళ్ళిన రెండోనాడు ఒంటరిగాచూచి ఒకనూగురూపాయిల నోటు యివ్వబోయాను. ఇవ్వబోతే ఏమన్నాడో తెలిసిందా?’

‘ఏమన్నా డేమిటి?’

‘మిరివ్వువచ్చును. నేను పుచ్చుకోవచ్చును. దానికూడా సమయాసమయాలున్నాయి, నేనిక్కడ విద్యార్థి నైయున్నా, నోటి మంచితనంవల్లనో—అదృష్టంవల్లనో— దూబరాఖర్చు తెలియసందు వల్లనో మీదయవల్ల పదిరాళ్లు నావద్ద ఎప్పుడూ వుంటూనే వుంటాయి. కావలస్తే నేనడుగుతాను. ఉంచండి అన్నాడు. కాదూకూడ దన్నాను. ఆపశంగా తల్లినిపిలిచి తనపెట్టెతీయించి ఓగుడ్డసంచీ బయటకులాగించి నేనసత్యం చెప్పడంలేదండి— పుచ్చుకోడానికి సిగ్గు పడడంలేదండి— అని గదితలుపు చేరవేయించి సంచీ మంచంమీద దులిపాడు. నన్నే లెక్కపెట్టమన్నాడు. 8 వందలకు పైగావుంది. నాకే ఆశ్చర్యం కలిగింది!

‘సంపాదించాడు కాబోలును!’,

‘నాకక్కడవాళ్లు చెప్పారు. నను చదువుకున్నంతసేపు చదు

వుకొని అయిదారుగురు వువ్వోగస్తులయిళ్ళలో చాతాలుచెవుతాడట. పైగాయువరాజాగారితో పరిచయం కలిగిందట. నేనుండగానే వారుకూడావచ్చిచూచి అతడిమంచంమీదేకూర్చుని గంట సేపుమాట్లాడినెళ్లారు. ఆయననోచూచి యితడికితే ఏమైనా సరే యిచ్చివేస్తాడట. అంతేగాకుండా రాణిగారివద్ద ప్రతిఘటన వారం ఏదోగ్రంథంచదివి వినిపించుతాడట. ఆమెకూడా డబ్బిస్తూ వుంటుందిట. ఇదంతాయెందుకు— మొన్న ఇతనుచదువుచెప్పే ఓ అమ్మాయిగండి పోలీసుసూపరెండెంటుట— ఓపళ్లుగాదు— ఒకటి గాదు. రెండుగంపలతో కారుమీదేసుగొచ్చి వద్దంటూంటే ఇంట్లోపడేసి వందరూపాయ లిచ్చాడుట?

‘మంచితనం-తెలివి. అలాగేవుంటుందిమరి?’

అని భార్యఅంటూంటే రాధకుండి రాధనుపిలిచి తనసూటుకేసుతీసి అరడజనుపుస్తకాలు- అరడజనువిలువైన పైటపరికిణీలు— ఇంకా విన్నాణమైనవస్తువులుతీసి బయటపెట్టి- ఇదుగోనమ్మా—నీ భర్తఇవ్వన్నీ నీకై యిచ్చాడు. తీసుకోఅంటూ— ఓకాగితంమడత కూడా చేతిలోపెడుతూ—అతనిచ్చిందే అన్నాడు.

రాధసిగ్గుతోవాటినంక చూచిందేకాని ముట్టలేదు. కాకితం మడతమాత్రం తండ్రిబలవంతాన చేతిలోపెడితే గుప్పిడిమూసు గుంది. రాధతల్లి అల్లుడంపినవస్తువులన్నీ ఆశ్చర్యంగాచూస్తూ తీసి దాచుగోఅమ్మాలంది కూతుర్ని.

అంతట్లోకే తండ్రిగారు భోజనానికిలేచారు. తల్లి వడ్డిస్తోంది. రాధభర్తవంపినవాటిని గదిలోపెట్టి తలుపువేసి వరాండాలో మూలగాకూర్చుని కాకితంమడతవిప్పి చదవబోయింది. కళ్లుజీగేలు మన్నాయి. ఆచుట్టలోవున్న బంగారుపుంగరం ఆమెవొడిలో కొంచెం పరికిణీకుచ్చెల్లు తొలగిపోయి సగ్గుంగావున్న కుడితొడమీది

అతిసున్నితప్రదేశంలో పడింది. రాధ ఉలికిపడింది. అంగుళీయకము ఖంగుమసి భూమిమీద చెంగున చెండుమూడుదాట్లేసింది. రాధ దానినికళ్ళకద్దకొని తనయెడమచేతి అనామికకు అటూయిటూ చూస్తూ అలంకరించింది. సరిగా కొలతపెట్టి చేయించినట్లుగా సరి పోయింది. తిరిగి దానినితీసివేసి చెంగునకట్టుకొని కాకితం చదవడాని కారంభించింది.

రాధతలిదండ్రులిద్దఱు వంటయింట్లోవున్నారు. ఆయన భార్యతో—

అమ్మాయి. నువ్వు- జాగ్రత్తగానే వున్నారు భయం లేకుండా?

మాకేం భయంలేదుగాని మిగిల్లావెళ్ళిన మర్నాడే మద రాసునుంచి మనకృష్ణవచ్చాడు,

బోసట, చెప్పాడు నాక్కనుంచి— నేను పదిరోజులున్నాను, నువ్వొక్కడకు శలానాపనిమీద నచ్చినట్టు రాథా— అత్యయ్య చెప్పాను. ఓమాట అన్నాగాని చూచిపోదామని నేనొచ్చాను,

అని అల్లుణ్ణి చూసి పరామర్శించి ఆపూటుండి వెళ్లిపోయాడు. కృష్ణనుచూచి యెంతశౌరవం చేసాడనుకున్నావు.

“వాడు రాబట్టి మాకసలే భయంలేకపోయింది”

“అదీ మంచిదే”

‘వాడేపూట కాపూట ప్రయాణం, నేను అమ్మాయి బ్రతిమాలడం మామయ్య ఈపూట తప్పక వస్తారని చెబుతూ— అవుచేసాము”

“మళ్ళీ వెళ్ళేటప్పుడు చస్తారన్నాడు”

“నాకు నమ్మకంలేదు,

‘ఏంచేత?’

‘తనకుప్పిల్ల నివ్వలేదని లోపల కొంచెం యిదిగానేవుంది.
ఏదేనా అల్లాటిమాటాస్తే చెప్పుడుగా ఫటకరించేవాడు,

“వుంటే వుండచ్చునచ్చులేదు. చైనాకుటచ ఎవరుతప్పిస్తారు,
“అంతేతండ్రి”

‘ఇల్లాంటి అల్లుడు తొరుకుతాడని నేనను కన్నానా?’

‘కాని అవ్వడం— కాని కృష్ణలో ఒక్కసంగతుంకండోయి.’

“ఏమిటది!”

“అచ్చాయి కృష్ణమాటలు చెప్పుకుంటుంటే చెవులు వోర
బెట్టి కుతూహలంగా విన్నట్టు అశశిమాటలు చెప్పుకుంటూంటే
వుండదెంచేతో?”

‘ఎంతచిన్నపిల్లయినా సిగ్గు— లజ్జ— అనేవి తెలుస్తాయిగా—
అంచేతే—

‘నా ఊహ అచ్చా యికికూడా కృష్ణను పెట్టాడలేక పోయి
నానే అనేయిది లోపల ఉండలే’

‘నట్టిమాట’

“అలా అనకండీ. కానొస్తేవాడికి బ్రహ్మరథం పట్టేస్తుంది,

‘చిన్నప్పటి నడిచెయం— కలయిక ఊరికేపోతుందామరి”

“కృష్ణ మళ్ళీ ఎప్పుకొస్తానన్నాడు’

“నాలుగురోజుల్లో నస్తానన్నాడు కాని నేనప్పుకూడా ఊరిలో
వుండనేమో?”

“మళ్ళీ ఎక్కడికి పోయాణం’

“అవలెల్లుండి మెద్రాసులో కోర్టుపనుది. వెళ్ళితీరాలి”

“ఏమిటి పోయాణాల్కు శీతకాలం— పట్టుమని పదిరోజు
లైనా ఉండలే?”

‘ఏం చెయ్యమన్నావు— మరోటికాదు— కోర్టుపని,

‘బాగానే వుంది’

‘మూడురోజులుంటానుగా, మూడు సిద్ధర్థులు అవుతాయి,

“ఏమిటామాటలు— ఊరుకోండి? అమ్మాయివంటే సిగ్గు కూడాను.’

‘ఆ కాదే— నువ్వన్న దేమిటి?’

“అడదాని బాధలు మగాడికేం తెలుస్తాయి?”

‘మగాడెంత దిగాలుపడిపోతాడో అడదానికేం తెలుస్తుంది, మగాడికేం—హాయి, ఎక్కడబడితే—

• “ఇప్పుడాడాళ్లు మగాళ్ళను తలదొక్కారా విషయంలో, ‘అంతే— మాటకి మాట.

‘అదికాదే— నీమాటకాదే— నువ్వు నాకోసం బెంగెట్టుకొని యెంత చిక్కిపోయినావు పాపం”

అని తలదండ్రులిద్దరూ అగొడవలో పడుంటే రాధ వసారా లో మగడంపిన కాకితంమడతవిప్పి చనువుతుంది.

రాధాదేవి కాశీస్సులు—

నీవు నాకపరిచితవయ్యను— అర్థాంగివై యుంట— నన్ని వేళల నాయెదతలంపులలో మెలగుచున్నావు. మనమిరువురము యెడ మెడముగానై నను కలసియున్నది వారముదినములే యయ్యను నీ దివ్యతరనూపము నామనఃఫలకమున చిత్రింపబడియుండి నిరంతరము విద్యాభ్యసనకాలమున గ్రంథమువిప్పినంతనే నాకన్ను యెదుట సాక్షాత్కరించు “రాధ” అను అక్షరములు నన్నానందసందర్భమున ముంచును. నేనారోగ్యము చెడియున్నతరి నీదర్శన మాసిచితిని. కృష్ణభగవానుడనుగ్రహింపలేదు. నోరారోగ్యము కుదుటబడి సుఖముగ నుంటిని.

ఇందుతో నీకు తీరిక వేళల జరుపుకొనుటకు మహాభక్త విజయము— గీతగోవిందము— మొల్లరామాయణము— శృంగార శాకుంతల వగైరా స్తోత్రములను, గొన్ని చిన్ని కానుకలను పంపితిని. ఇందుమా సముల క్రిందట నాకు విజయనగరంపుహారాణిగా రిచ్చిన రవ్వలయుం గరము నీసింపితిని. తీరిక వేళలందు గోళ్ళుగిల్లుకొనుచు కూర్చుండక గృహకృత్యముల నిలిపియుంచుకొనక పుస్తకముచేతఁబ్బి ఓపినంత చదువుచు. చచ్చేవేసంగిలోపత్తును. ఇట్టమున్న నీళ్ల మమునుచెల్చుము.

ఇట్లు,

నీలకంఠం.

అని చదువుకొని మణచి రవ్వలయుంగర మందుంచి తల్లిదండ్రులున్న తావున కేగి యామడతవిప్పి యట తల్లిచేత బెట్టినది. తల్లి దానిని కళ్ళకద్దకొని చిరునవ్వున తిరిగి కూతురుచేత నుంచపోయినది. దాచమ్మనుచ్చని తల్లిని గిల్లించి.

రాధ తండ్రి రాధతో అమ్మా! నువ్వు చాలా అదృష్టవంతురాలివి. నీకు అన్నివిధాలా తగినభర్త లభించాడు. పూర్వజన్మమున నీవు నోచిన నోములు ఫలించాయి. అయితే నీవాతని నెట్లు నేవెంటువో—

అని కూతుర్ని బుజ్జగించి ఆనందపరవశుడయ్యాడు.

అప్పుడు రాధతల్లి యెటువంటిమహదానంద మనుభవించిందో అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకోవాలేగాని వ్రాయడం కష్టం.

రాధమాత్రం తలిదండ్రులిద్దరి ఆనందోదేహాన్ని కీగంటి చూపులతో త్రావిందేకాని ఆమెహృదయరంగంలో ఒక్క ఆనంద పరమాణువైనా ఉన్నట్లు కనబడలేదు. ఆనంగతి ప్రీతికృతి నెరింగి నరాధ తల్లిగ్రహించిందేకాని తండ్రిగ్రహించలేకపోయాడు.

అధి సాధ్యంకూడా కాదేమో!

తరువాత తల్లికూతుల్నిద్దరూ భోజనానికూర్చున్నారు. రాధ తండ్రి ప్రయాణపుబడికిచే మంచంమీద నడుంవాల్చి కునికాడు. అప్పుడు తల్లికూతురూ ఈవిధంగా సంభాషణ మొదలెట్టారు.

“అమ్మయీ! నాన్న గారు చెప్పిన మాటలు విన్నావా?”

“ఊ!”

“బోధపడ్డాయా?”

“— — —”

“మాటలాడవేమి?,

‘నాకేం అర్థంకాలేదమ్మా?’

‘నన్ను విడమటచి చెప్పమన్నావా?’

“చెప్పినా నాకర్థం కావేమో!”

‘పిచ్చిగా మాటలాడకు, నేచెప్పేది విను’

‘నువ్వుమాకు ఏకైక పుత్రికవు’

‘తెలుసు’

‘మీనాన్న గారి సంపాదన, మనస్థితిగతులు నీకు తెలుసుగదా,

‘చాలవఱకు’

‘నువ్వంటే నాన్న గారికి నాకూగూడా ఎట్టి అవ్యాజప్రేమో నీకు తెలుసునుగదా?,

‘ఆహా!’,

‘నిన్నొకమణిపూసకిచ్చి పెళ్లి చేసాం,

“— — —”,

‘ఇలా మొహం పైకెత్తి న్నావైపుచూడు.,

అనేసరికి అతికష్టంమీద సిగ్గుతో తల్లికేసి చూసింది రాధ.

అప్పటి రాధహృదయభావాలు తల్లికి స్పష్టంగా ఆమె ముఖదర్శన ముందు గోచరించాయి. మళ్ళీ అమెకూతుర్ని అమ్మా-

నీహృదయభావాలు నేనేనాడో గ్రహించాను.
 నాకేం తెలియడంలేదు,
 ఒక్కమాటమగుతాను. సమాధానం చెబుతావా!,
 తెలిస్తే చెప్తుతాను,
 ఏమీ దాపరికంలేకుండా చెప్పాలి! నేను తల్లిని. నాదగ్గర
 నీకు దాపరికం కూడదు,
 అడుగు,
 నీలకంఠుడు—కృష్ణుడు—ఈరెండు చిహ్నాలను సీకేడంటే
 ఎక్కువ యిష్టం,
 అనే తల్లిమాట విని రాధ శలవంచుకొని ఆలోచన మొద
 లేట్టింది. ఎంతో సమాధానం చెప్పలేదు. చెప్పిస్తూ అంది తల్లి.
 కృష్ణుడు—అనే పేరు ఎంతమంచిదయ్యింది! రెండవది చాల
 కటువుగా వుంది,
 అలానా! కారణం చెప్పగలవా?
 చెప్పలేకేమి—కృష్ణుడనడంకోట నాకు శరీరమున్నాంగుతుం
 దెందుచేతనో—రుక్మిణీకళ్యాణం చదివాను—అందులో కృష్ణుడు నా
 కళ్ళయెదుట తాండవించినట్లు,
 అప్పుడు రుక్మిణివైపోతావన్న మాట,
 ఔను,
 నీలకంఠుడు తక్కువవాడనా సీమాహా,
 కృష్ణుడుకన్న,
 నీలకంఠుడు—అంటే ఆదిదేవుడు అని నీకు తెలుసుకుందా!,
 శివుడని తెలుసు,
 అప్పుడు పార్వతిని పారేవా?,
 కారణం చెప్పలేనుగాని కావేను,

నృష్ణుడు—అంటే గుక్మిణివో, రాధాదేవివో అయిపోతా
వన్నమాట,

— — —,

గబగబా భోజనంచెయ్యి. ఇవ్వేలో రామారావుగారింటిలో
బిడ్డని తొట్టిలో పెడతాను. పేరంటం వెళ్ళాలి,

అని రాధశర్ల సంతాపముమార్చింది. కూతురి హృదయంపూ
ర్తిగా తెలుసుకొని యింక మాట్లాడడం అనవసరమనో— కూతురు
తన అభిప్రాయం తెలుసుకుంటుందనో—

తల్లికూతుళ్లు భోజనాలుముగించి చేసుకోవలసిన పనులు
తొందరగా పూర్తిచేసికొన్నతర్వాత తల్లిరాధకు తలదువ్వి జటవేసి
తానుగూడా తరవాయి తీర్చుకుని ముస్తాబుకావడానికి మొదలెట్టారు.
తల్లిరాధతో— మీరయినపంపిన సిల్కువైటపరికిణీ కట్టుకొని ఆయుం
గరం వేలికట్టుకొని త్వరగా తెములుఅంది. తల్లిచెప్పిన పలుకాల
కించికూడా రాధవేలికిమాత్రం భర్తపంపిన ఉంగరం పెట్టుకొని
వేరేబట్టలు వేసికొని రెడీయై తల్లితో పేరంటకాని కెళ్ళిపోయింది.

రాధ యెదలోని గూఢభావాలు మనమెలా గ్రహించడం!

3

రాధ నారాయణగారి కేకైకపుత్రిక. ఆయన పెద్ద ధనికుడూ
కాదు, పేదల్లోనుంచేరడు, కానీ స్థితిగతులు చెవితేనే బాగుంటుంది.

ఆయనసంసాదనలో అందెవేసిన చెయ్యికాదు- అన్యాయాజ్ఞ
నాపరుడూకాదు. పూర్వులజ్ఞించి యిచ్చిన ఎనమిదెకరాల మాగాని
భూమిని రెట్టించుచేశాడు. అంజేగాక నాలుగైదువేలు రొక్కల
స్వంతకొంసా వున్నాయి. ఎప్పుడూ యింట్లో రెండుదూడలసాడి

రాధ బక్కరితే సంతానం. ఆయనభార్య అన్నపూర్ణమ్మ ఆమెను పేదకుటుంబంలోంచి వదిలి పెట్టిచేసుకున్నాడు. సడియవ్వనంలో రాధ పుట్టింది, మళ్లీ సంతానము కలగలేదు. ఆబిడ్డను గారాబంగా పెంచారు.

నారాయణగారు కరుడుగట్టిన సనాతనుదూకాడు సంస్కృతా కాడు—అల్లాలని మధ్యరకంమనిషిగాడు—గోడమీద నిల్చివాటమూ లేదు—నెలకు ఏబదిరూపాయలజీతం. స్కూలులో ఉపాధ్యాయుడు. ఆజీతం చాలినాచాలకపోయినా ప్రియవేల్లని— లంచాలని—మనోటనీ చేయిచాపడు. నేటిపాళ్ళాత్మ విపరీతనాగరికతలకంటే సూత్రం ఆయనికి కిట్టదు.

ఏపనిచేసినా దూరాలోచన—వెనకముందులు— మంచిచెడ్డలు మానాభిమానాలు గుర్తెగి చేస్తాడు. ఉదయమేలేవడం— కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని స్నానంచెయ్యడం— మరీచాదస్తంకాకుండా ఓలరిగంట జపంచేస్తాడు—ఏదో కలిగినదానిల్లో చిన్న ఉపహారంచేసి పట్లను దగ్గరగా చేరదీసి— ఓలక్షరిమో— పాటో— పద్యమో— చెబుతూంటాడు, పదిగంటలకు భోజనంచేసి పాతశాలకెళ్ళివస్తాడు. పాతశాల గొడవ యింటిదగ్గరేమీ యుండదు. నాయంకాలంమూత్రం రాఫి తోషికారువెళ్ళి చీకటిపడకుండా, యిల్లుచేరుతాడు. ఇది ఆయన దినచర్య

రాధకు అయిదోయేడు రావడంతోటే ఆడపల్లెలబడిలో వేశారు. చిన్నపిల్లయినా ఉత్సాహంగాబడికి వెడలేది. కూతురు కులాసాసమయంకనిపెట్టి తండ్రి యింటిదగ్గర—ప్రభవలు—సక్షత్రాలు—మాసాలు— వారాలు— ఇల్లాటివన్నీ చెప్పి యెనిమిదోయేడొచ్చే సరికి గణగణానుస్తకం చదివేధోరణిలోకి తెచ్చాడు. స్కూలుకంటే అతిఅమ్మాయిబెట్టు— ఇష్టమూడాను. అంచేత ఉపాధ్యాయులందరికీ ఆమెఅంటున్నాను బహుశా బాధకర్మకపోతే పెద్దనంజులమ్మ వచ్చి కారణం తెలుసుకునేది.

సూలుపరీక్ష చెయ్యడానికొచ్చిన ఏదొరసానిఅయినా రాధను మెచ్చుకొని- ఆమెకుఓబామ్మో- పుస్తకమో- విలువైనవస్తువోయిచ్చి వెళ్ళకుండాపోలేదు. ఓమాటు ఓకంగ్లోయిండియన్ దొరసాని పరీక్షకొచ్చింది. ఆమెకు చరిత్రన్నా- గానమన్నా- చాలయిష్టం ప్రతిస్కూలోను ఆరెండే ఎక్కువగా పరీక్షచేసేది.

ఆదొరసాని అయిదవతరగతిలో చదువుకునే పిల్లలందరినీ చరిత్రాత్మకమైన నాలుగుప్రశ్నలువేసింది. ఎవ్వరూ చెప్పలేకపోయారు. రాధ క్లాసుచివరఉండడంచేతో - దొరసాని క్కనపడకో- ఆమె నడగలేదు.

అప్పుడు రాధ ఏడుపుమొఖంవేసి పెద్దపంతులమ్మ దగ్గరకెళ్ళి అందరినీ ప్రశ్నలడిగి నాణేసేఎత్తలేదు దొరసానమ్మగారని యేడ్చిందట. పంతులమ్మ దొరసానితోచెప్పితే రాధనుపిలిపించి ఆప్రశ్నలడిగితే దొరసానిమనసులోవున్న సమాధానాలేచెప్పింది. అందుకాదొరసాని రాధనెత్తుకొని ముద్దాడి తనపర్పులోంచి రెండుపది రూపాయలనోట్లు చేతిలోపెట్టింది. మానాన్నగారు కోప్పడుతారు. నాకొద్దని పట్టుపట్టింది.

పెద్దపంతులమ్మ అదేసమయంలో దొరసానిదగ్గరనున్న రాధను తీసికొని- దొరసానమ్మగారు వింటారు—ఓపాట పాడమ్మ అనేనరికి రాధ జంకూగొంకూలేకుండా తనకోయిలకంఠమెత్తి భారత మాతకి మంగళం అనేకీర్తనపాడింది. దొరసానమ్మ పదేళ్ళబాలిక కింత గానకౌశలమాలని ఆశ్చర్యపడి ఇంకా రెండుపద్యాలూ పాటలూపాడించి- బుజ్జగించి- వెంటనే కుక్కబండిలో ఒకరికితీసిగెళ్ళి ఏభయిరూపాయలుపెట్టి హార్మోనియం కొని పెద్దపంతులమ్మా దొరసానీకలిసి వాల్లింటివద్దకు తీసికెళ్ళి తలిదండ్రుల కిప్పుజెప్పారు.

బాగాచదువుకో - అమ్మా అని పిల్లతోను. పంపితం బాగా చెప్పించమని తల్లిదండ్రులకు నొక్కి చెప్పి రాధనెత్తుకుముగ్గాడి దొర సాసమ్మ వెళ్లిపోయింది.

ఏప్రవాహానికి నా అడ్డుదికాని కాలప్రవాహానికి అడ్డులేదు. రాధకిప్పుడు పన్నెండవయేడు తొమ్మిదింది. నారాయణగారామకు వివాహప్రయత్నం చెయ్యబోతున్నారు.

ఓనామరాత్రి భోజనానిన శర్వాన నారాయణగారు— భార్య అన్నపూర్ణమ్మగారు ముందునారాలో చల్లగాలికి మంచాలు వేసుకొని పడుకున్నారు. రాధ అప్పటికే నిద్రపోయింది. అన్నపూర్ణమ్మగారు భర్తని—

ఏమండీ! మాఘమాసు వెళ్లిపోతూంది. పిల్ల పెళ్ళివూసే తలపెట్టడంలేదు. మీరు!

“పిచ్చిదానా? అలా అనుకోకు. నేనుచేసే ప్రయత్నాలు నీకేం తెలియచెప్పక పోవడంచేత అలా అనుకుంటున్నావు. అవన్నీ చెప్పి నీమనసుకు, రాధకల్గింప యిష్టములేక నేను చెప్పడంలేదు. రోజుకు పదిగంటలు అదే ప్రయత్నం అదే ఆలోచన”

ఇంతవఱకేమీ దోషంలేదన్నమాట!

“ఏదో ఓత్తోన వుండితే నీచెవిని పడెయ్యకుండావుంటానా”

మీరుచెప్పేమాటల్నికట్టి గొప్ప ప్రయత్నం చేసినట్లు ప్రాపించుకోవాలి!

అదంతా వినాలని నీకుందా!

పోనీ! వింటే ఏంపోతుంది- చల్లనిగాలి వేస్తోంది. పిల్లనిద్రలోవుంది. పొద్దా ఆటేపోలేదు. చెప్పండి.

“ఇంతవఱకు మనస్థితిగతులు, పిల్లవయస్సు తెలివిశేటలు— నామరూపాలు ఇంకాగొన్ని ముఖ్యవిషయాలు తెలియజేస్తూన్నా-

పిల్లవాడి కండవలసిని వయస్సు— ఆస్తిసాస్తులు— పూపము— విద్య
పరువుమర్యాదలు— ఇంకా కొన్ని విషయాలు— తెలియచేస్తూనూ
వరులున్నారని తెలిసిన సాతీషాస్థ్లో నాకన్న స్నేహితులకు ఉత్త
రాలు రాశాను.

‘ఇంకా’

“ఈమధ్య అప్పుడప్పుడు క్యాన్సర్లు పెట్టి పదిపదిహేను తావు
లకు తిరిగాను. చాలా సంబంధాలు చూచాను. నాకేసంబంధము
వచ్చలేదు.’

‘మరక్కలిసాచ్చిన సంబంధం ఎక్కడా లేదన్నమాట’

‘సరిసాచ్చిందేమిటి— రానిదేమిటి— ఉండవలసిన అక్షణ
లున్న సంబంధం ఏదైనానగే— ఒక్కటి దొరకలేదు.’

ఇంకలో దొరుకుతుందని శశకుందా?

దానికి యితవటకు తావులేదు”

చూచినవేనీ నచ్చలేదన్న మాట

ఆహా పొలముంటే సాంప్రదాయంలేదు— సాంప్రదాయ
ముంటే మొదటిది సున్న ఈరెండూవుంటే, గోత్రం ఒక్కటిగా
వుండడం, ఈమూడూకలుసాస్తే అక్షరాశీరాని వాడవటం ఈనా
లుగూజతపడితే కురూపికావడం, ఇవ్వన్నీ కలుసాచ్చినచోట
ఏకాలో, చెయ్యో, కన్నో లేకపోవడం ఎంతవెదికినా యింజే.
అధనా ఎక్కడనా పైనన్నీ వున్నవాడైతే వాడిగొంతుముడికం
తులేనీ కట్నాలు రామరామా, చెప్పలేను,

‘ఎలావున్నా యేమిటి వాళ్ళకోరికలు?

చెప్పితే నీకు గంగిల్లేత్తుతాయి”

చెప్పండి, చూదాం”

“ఒకడేమో రొక్కపదివేలు చెంబు పళ్ళెంవగైరా
వెండిసామాను రెండువేలు— వియ్యపురాలికి ఓవెయ్యి— అడపడుచు

లకో వెయ్యి- ఇంటికొకర్యకో నూటపదహారు- పెళ్ళికొడుక్కి—
ఒంగారుగొలుసుకో సహా ఇస్తువానీ, రాలీపైకిలు, గోడ్డు సిగరెట్టు
కేసు- ఒంగారు పొన్ను వేసి చీటికర్ర, ఇత్యాదు లడిగాడు.

ఇంకోడు చదివేట బొఖ్కమిచ్చి- లాంఛనాలన్నీ జరిపి—
యం, ఏ, నాకా చనువు చెప్పించున్నాడు.

ఒకడు నా కేటెలియదు. మానాన్న గారినే అడగమన్నాడు.
అశండ్డి శరంబికి పిల్లనిస్తాననివచ్చి వానికి వినిపించేందుకో హాపితా
వ్రాశాడు. అందులో పై చెప్పినవాటిలో సగమున్నాయి— పైగా
మీకన్న ఆ ప్తలో సగం లగ్న సమయం పిల్లవాడికి రాసివ్వాలన్నా
డు. ఇదిగానీ యింకా పెళ్ళికొడుకు స్వేచ్ఛలుగా కోరుతాట్ట.

‘ఇందులో దేనికీ ముం తూగలేము’

‘తూగలేము సరిగదా- అసలుకట్నం వాడంశటవాడు కోశే
వాడైతే నాకిది నా పిల్లనివ్వనని నేను నిశ్చయించుకున్నాను’

‘అలా యెక్కడ నాగుతుందండీ!’ అడిగినవాటిల్లో కొన్నేనా
యిచ్చి కాళ్ళపట్టుకొని యేదో చెయ్యాలి’

‘నాడ్డలేశం చెప్పుచుగా’

‘లేనపోతే మరకట్లకే యిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యండి’

‘చెయ్యజాలకేం చెయ్యచ్చును. పరాయివాడుకాడు మేన
ల్లుడు, మరకట్లను లేకపోయినా- మరకట్ల హక్కై కాబట్టి—
ఇవ్వచ్చును. కాని—’

‘ఏమిటోనండేహం చెప్పండి!’

‘ఏక్కడాదీన్ని పెల్లించకూడదు,

కూడందైతే నేనుమాత్రం పెల్లడిస్తానా!’,

వానికి ఇరవై రెండేండ్లు వయస్సుదాటితే గండం వుందని

ఫీగొప్పజ్యోతిసులు చెప్పారు.

జ్యోతిషం నిజమాతుందా? డబ్బుకోసం చెబుతారు,
 డబ్బుకోసం అంశవాడవుతాడు— ఇంతవాడోతాడంటారు
 గాని యిలాటివి చెప్పరు,
 అయితే కృష్ణను విడిచిపెడితే వరుడేదీ?,
 లేకేం, వున్నారు— రెండురోజుల క్రిందట తునిలో ఓసం
 బంధం వున్నట్లు తెలిసింది. శనినారాదివారాల్లో వెళ్లి చూస్తాను
 ఉత్తరం వ్రాశాను. శేషు జబాబొచ్చి తీరుతుంది,
 ఏమిందోయి, మధ్యాహ్నమువచ్చిన శుభలేఖ చూచు
 కున్నారా?,

“నాకివ్వండే?”

“అమ్మాయిదాచింది. లేక అడగనా?”

‘ఇప్పుడొద్దుగాని ఏవూరునుంచో చెప్పిందా?’,

పార్వతీపురంనుంచి వచ్చిందట.

‘ఓహో— చూడక్కరలేదు— శేషు చూస్తాను. పిల్లనిలేవకు
 అక్కడోజమిందారు నాకు స్నేహితుడున్నాడు. ఆతని కూతురుపెళ్లి.
 అనుకుంటోనే వున్నాను”

పిల్లకి త్వరగా సంబంధం ఏదోచూచి ముచ్చటైంది,

‘అందుకేగా యీతొందరంతా, ఇకమిందాం”

అని ఆభార్యాభరతిద్దరూ శమశమషక్తిలమీద వాలారు.

తెల్లవారడంతోనే రాధ నిన్నవచ్చిన శుభలేఖ తండ్రి
 కిచ్చింది. అది చదువుతుంటే అన్నపూర్ణమ్మగారక్కడకు వచ్చి—
 అంతావిన్న తర్వాత మనమ్మాయి పెండ్లికి యిలా అచ్చువేయించా
 లండీ శుభలేఖలు.

ఆలులేదు— చూలులేదు, కొడుకు పేరు సోమలింగ మంటావు
 సువ్వు—?

‘పెళ్ళిలేకుండావుండిపోతుందాదోమిటి నానెల్లి’
 ‘అదా! పండ్లితులల్లావున్నాయని అంటున్నాను.
 నాన్నగారూ! ఈపెళ్ళికి మీరు వెడతారా?’

తప్పకుండా వెళ్ళిపోతారమ్మా— అశకు ప్రతీపుత్తరంలోను
 కుటుంబసహితంగా రమ్మనివ్రాస్తాడు. కాని యీఎండ్లలో మిమ్మల్ని
 కదపడలుచుకోలేదు. ఆపత్నెలుండేపెళ్ళి తేలే బయలుదేరాలి. సెల
 వుదరఖాస్తురాసి పడేస్తా నోవారం”

మూచాచేసరికో పదిరోజులు పడుతున్నమాట’

ఏమే—నేను స్కూలుకు పోతున్నాను.

అని స్కూలుకువెళ్ళి యెల్లానో రోజుగడిచేసి. సెలవుమం
 జూరుచేయించుకొని రాత్రిబండికి ప్రియాణమంతా సిద్ధంచేసుకున్నా
 డు. వెళ్ళిపోయేటప్పుడు భార్యనుపలిచి—ఇట్లో జాగ్రత్తగావుండం
 డని కూతుర్నోసారి ఎబ్బడలాడీ నేనునచ్చేటప్పుడు తునిసంబంధం
 చూసేవస్తాను. నాన్నేహేతుచాసంబంధాన్ని గురించి ఎంతోగొప్ప
 గా వ్రాశాడు అంటూ బండ్ కెల్లిపోయాడు.

నారాయణరావు పార్వతీపురం జమీందారుడైన స్నేహితు
 నింటికివెళ్ళి పెండ్లిసందట్లోమునిగిపోయాడు వివాహం అతివైభవం
 గా జరిగింది. తనుతునిలో ఏవసన్నచూడ్డానికి దిగడలుచుకున్నాడో
 ఆవరుడు పార్వతీపురం జమీందారుగారింట్లో పెళ్ళికిహాజరయ్యాడు.
 ఆనా డతడక్కడ పండితులతో శాస్త్రవాదము - ఆశీర్వాచనసమయ
 ములో ఆశుకవిత్వమూచెప్పి— సర్వజనాకర్షణీయుడై జమీందారు
 గారివల్ల విశేషంగా అహుమానాలు పొందాడు. అనరుడే యిత
 డని తెలుసుకున్న నారాయణరావు ఆతనికే పిల్ల నియ్యదల్చుకొని
 తిరిగి స్వగ్రామం చేరుకున్నాడు.

2.

నారాయణరావుగారు తునివెళ్లి నీలకంఠానికి పట్లనిస్తానని చెప్పడం—పైవనిగీతంవల్ల వివాహ మతివైభవంగా జరగడం—నిమిషాలమీద జరిగిపోయింది—

నారాయణగారు ఏదోపనిమీద చెన్నపట్నంవెళ్లారు. రాధ-శల్లిమాత్రమే యింట్లోవున్నారు. కృష్ణ మదరాసువెడుతూ తిరిగి మేనల్తగాలింటి కొచ్చాడు.

మధ్యాహ్నం భోజనాలు కాగానే రాధ ముస్తాబవడం మొదలెట్టింది. శల్లి పొరుగింటికెళ్లింది. రాధాకృష్ణులిద్దరే ఉన్నారు.

‘ఈముస్తాబంతా యెందుకురాధా’

“నేరంటానీకెళ్లాలి”

‘అయితే నేనావలి కెడతాను’

“అక్కరలేదోయి—మనలోమనకి”

ఏదోనెపంమీద— రాధా ఆవీపుమీద మనగేమిటి— అంటూ ఆమెదగ్గరగా వీపుమీద నిమిరినట్లుగా స్వర్సచేశాడు. ఆమెచేతులోవున్న సిల్కుపరికి. క్రిందపడిపోయింది.— వంగితీసుకోబోయి తూలికృష్ణమీదకు వాలింది కృష్ణ అలాగే రెండుచేతులతోను ఆమెను లేవనెత్తి మంచంమీదకు తీసుగెల్లి పరుండజేసి— రాధా!తూలిపోయావు— కాలునొప్పిపెట్టిందా?— అంటూ మోకాలుమొదలు తొడలవరకు పినకడం మొదిలెట్టాడు. ఆమె అతని ముఖంలోకిచూస్తూ పైకిలేనబోయేసరికి వాళ్ళరి కిందపడినవలు కలుసుకున్నాయి.

రాధ శరీరం తన్మయత్వంపొందింది. ఒక్కసారిగా కృష్ణను తనవక్కమీదకు లాక్కొని విగియార— కఱువుదీర— మనసులోని చవులూర— తనువులోని రక్తధారలు పైకూర— కవుగిలించింది. వారి ద్దహాలిగ్లా తన్మయ్యలై— ఆశయ్యపై— కిగిదిమీదుగా— అభరచుండ నాలతో—కుచమద్దనాలతో—తొడలు తొడలు కలిపి విక్సమైపోయి సంద మనుభవించారు.

రాధా! తలుపుతీయమ్మా,

అనే తల్లిపిలుపువిని రాధాముస్తాబుకు సిద్ధమవుతోన్నట్టుగా పాతపరికిణీ చుట్టబెట్టుకొనివెళ్లి తలుపుతీసింది. అన్నపుణ్ణమ్మ కూ తురిని చూసి— ఇంకాచుస్తాబుకాబేదాలంది.

తలదువ్వుకున్నాను. ముఖియద్దుకున్నాను. పట్టులుతీసు కున్నాను. బావ ఆయింట్లో పడుకుని నిద్రగొతున్నాడు. తీరాకట్టు గుంటూంటే లేస్తాడేమోఅని యీడ్చుకోనేవున్నానంది.

త్వరగా కానిమ్మని తల్లికూడా ముస్తాబుకావడానికి కృష్ణపరు న్నగదిలోకెళ్ళి అతణ్ణిలేపింది. అతడు కళ్లునులుపుకుంటూనేచాడు.

అదేనిద్ర-వాద్దుకూకొచ్చింది. లేవోయి”

అనంటే. లేచి బయటకొచ్చాడు. నూతిదగ్గరకెళ్లి కాభూ చేతులూ మొగమూ కడుక్కొని తువ్వలుకోసం తొందరగా గది లోకెళ్లాడు. రాకు—రాకు— అంటుంది మేనత్త- ఏంకేవాలంటుంది. రాధ.

రాధ సగంసగం కట్టుగుంటూన్న పైటపరికిణీ అంచులు వ దులుగా పట్టుకొని తువ్వలుపట్టుకొచ్చింది. తల్లికూతుళ్లేద్దరూ ముస్తాబై పేంటకాని కెళ్లారు. రాధ సుస్వతినిచూసేసరికి తనుసమ ర్తాకితేకూడా యిలాచేస్తూని అస్తమానమూ ఆపునేతలుచు కుంటూ సుస్వతిని విమనలేక యింటకొచ్చింది.

మఱునాడుదయం కాఫీ సేవించగానే అన్నపూర్ణమ్మ కాలు
 వకు వెళ్ళడానికి బిందెపట్టుకు ఒయలు దేరింది. పొద్దుటినుంచీ రాధా
 కృష్ణులిద్దరూ ఆగదిలోనే యున్నారు. తల్లి కాలువకు వెళ్ళబోతూ
 రాధనుపిలిచి- అమ్మాయీ! రాత్రికట్టుకున్న పరికిణీ- జాకట్టుయిస్తే
 జాడించుకొస్తా నియ్యమ్మా- అంటే రాధ ఆబట్టలువిడచి కొత్తవి
 కట్టుకొని దగ్గరకురాగానే తెల్లపోయి-

ఇలారావే- ఇలారా-అలా సావిత్రికినడు- చేతులో పరి
 కిణీ బాగా మడతలువిప్పి-

అ! ఆగదిలోకి నడు- బయటకు రాకు-

నే నిప్పడేవస్తాను-

అంటూ పొరుగింటిరమణమ్మగారిని పిలిచి-మా అమ్మాయి
 సమర్థాడిందండీ-అన్నది.

“అనుకుంటూన్న దేకదూ! ఇవ్వాలవారం-వర్షం- అన్నీ
 మంచివే”

ఇదే

తొలి సమర్థ!

తొలి సమర్థ

తొలి సమర్థ!!!

అనే మేనత్తమాటలు విని కృష్ణబైట కొచ్చాడు.

రాధ పెద్దమనిషయిందోయి-

అ హా!

తొలి సమర్థ

దీనినరువాయికథ మలిసమర్థలో చదవండి.

